

HEILIGE HUISJES 09/07/2013

DE PREEKSTOEL

Op de preekstoel: bij het horen van het woord “preekstoel” denk ik altijd aan de legendarische, beroemde en zeer boeiende scene uit de film Daens, geregisseerd door Stijn Coninckx en waarin Jan Declair op schitterende wijze de rol van priester Daens uit Aalst voor zijn rekening neemt. In de zondagsmis ergens eind 19de eeuw, stormt Priester Daens de preekstoel op, ongevraagd, om er zijn frustratie over de uitbuiting van de armen door de rijken aan de kaak te stellen. Vanuit de christelijke overtuiging dat iedereen gelijke kansen moet krijgen en op zijn minst recht heeft op een menswaardig bestaan is hij een vurig pleitbezorger van de invoering van het AES. Hiermee hoopt hij een verandering aan de top, namelijk in de Belgische wetgeving te bereiken. Dat niet iedereen op dit AES zit te wachten zal Daens snel aan de lijve ondervinden. De rijken verlaten de kerk, de armen blijven aan de preekstoel gekluisterd, hij geeft hen hoop en de paus zal hem later (onder politieke druk van de katholieke Charles Woeste) naar Rome laten komen om hem op het matje te roepen en te dreigen met zijn excommunicatie. Daens keert terug naar Aalst, helemaal in de war want hij is een goede christen, alleen ziet hij meer dan het establishment en weet hij dat de basis lijdt. Hij is een “rebel” voor zijn oversten en voert een eenzame strijd, gesteund door het volk.

Het verschil tussen Daens en mezelf is dat Daens het spreekgestoelte opeiste om zijn statement te maken en ik in een wat naïef enthousiasme aan Christine beloofde hier wat te komen vertellen over wat het voor mij betekent als ik zeg: “Ik ben christelijk gelovig”.

Er zijn echter ook heel wat gelijkenissen tussen Daens en mezelf: vanuit de realiteit van elke dag merk ook ik meer en meer dat de kerk ver afstaat van de belevingswereld van vele christenen in West-Europa. Ik ben er mij absoluut van bewust dat bewegen en beweging brengen in een wereldorganisatie niet vanzelfsprekend is, maar de basis verliezen is dit al evenmin. Laat me stellen dat je me kan onderbrengen bij de groep “kritische christenen”, en laat mijn verhaal daarvan dan ook een getuigenis zijn.

Ik wil hierbij duidelijk stellen dat het hier om een persoonlijke visie gaat en dat niemand zich geroepen moet voelen om het met mij eens te zijn. Ik ben er mij van bewust dat ik wel eens een roepende in de woestijn zal zijn of een beetje provocerend. Neem dit vooral niet persoonlijk op en gebruik de tijd straks om mij aan te spreken over wat je al dan niet kon boeien in dit verhaal. Ik ben het absoluut niet gewoon om een monoloog van een half uur af te steken, dus wanneer je met een prangende vraag zit, mag je die wat mij betreft ook tijdens het verhaal stellen.

Graag start ik met een paar cijfers:

Een paar onthutsende cijfers toch wel: Volgens recent onderzoek van de Leuvense universiteit (IPSO) maakt de kerk in Vlaanderen een spectaculaire terugval mee (alsof dit nog moest bewezen worden!!). In 1991 ging nog 1 op 4 Vlamingen regelmatig naar de kerk, mezelf meegeteld, in 2010 was dat nog 10%. Ook ik ben afgehaakt als regelmatige kerkbezoeker. In 1981 had nog 62% van de Vlamingen vertrouwen in de kerk, maar in 2011 nog slechts 13%. Dat heeft dan vooral te maken met morele kwesties, en niet in het minst de pedofiliecrisis. Bijna 8 op 10 Vlamingen die zich katholiek noemen en ik reken mezelf daar echt wel bij, zijn beschaamd en teleurgesteld in de kerk als instituut. Dit neemt echter niet weg dat ik en velen

met mij nog steeds alle vertrouwen hebben en nog steeds geloven in de gemeenschap van christenen. Ikzelf vind samen met 80% van de Vlamingen dat vrouwen en gehuwde mannen priester moeten kunnen worden. In een gesecculariseerde wereld is de officiële kerk gemarginaliseerd geraakt. Ik heb afscheid genomen van het traditionele katholicisme, maar zoals veel christenen blijf ik trouw aan de kern van het geloofsverhaal en aan de God van de Bijbel.

Wanneer ik op de humaniora zat ben ik vooral in de 2 laatste jaren sterk geïnspireerd geworden door mijn godsdienstleraar Bert Troch. 30 geleden kampte hij reeds met het Celibaat en dat maakte dat hij het seminarie heeft verlaten, en de studies theologie en filosofie verder zette om te kunnen huwen en kinderen krijgen. "Ik kon mij absoluut geen leven zonder vrouw voorstellen" zei hij altijd. Wij hebben hier een schitterende priester gemist, maar goed voor mij een uitstekende leraar godsdienst aan overgehouden. Deze man wist ons te raken in het diepste van onszelf. Hij wist ons diep christelijke waarden als naastenliefde, rechtvaardigheid, gelijke kansen enz mee te geven tot op de dag van vandaag. Seksualiteit was in zijn ogen een bekroning op een relatie en geen speelgoedje. Hij overtuigde ons van de waarde van de lichamelijkeheid als een bekroning van de liefde voor elkaar. Hij vond ook dat je dit best kon uitstellen tot na het huwelijk omdat je mekaar dan nog iets unieks, innigs te bieden had. Mooie gedachte vond ik althans. Niet al mijn klasgenoten hebben dit op dezer manier ervaren, maar mij sprak hij zeker aan.

Brengt mij toch even terug bij het celibaat: persoonlijk vind ik dit echt wel achterhaald. Misschien toch even verduidelijken dat de kerk het celibaat pas heeft ingevoerd tijdens het Concilie van Trente (1545-1563), als een reactie op het protestantisme waar gebedsleiders wel gehuwd konden zijn. Toch even een historische les (ik kan dat niet laten): Het protestantisme is er in de 16de eeuw gekomen als reactie op een aantal wantoestanden, misbruiken binnen de RKK. De renaissancepauzen maakten het echt wel bont (TV serie De Borgia's of het boekje van Françoise Sagan: het gouden bloed van de Borgia's geven een beeld van de toenmalige realiteit) en een reactie kon niet uitblijven. Ook toen was de kerk vastgeroest in tradities en macht dat ze vergeten was waar het om draaide. Luther, Calvijn en andere protestante leiders wilden terug naar de kern van het geloof en protesteerden door een aantal stellingen (70) vast te pinnen aan de kerkpoort van Wittenberg. Ook toen reageerde de paus zeer conservatief, Luther werd in de ban van de kerk geslagen en stichtte zijn eigen leer en is daarmee de cirkel met Daens en met anno 2013 niet rond? Is de kerk vandaag niet rijp voor een nieuw "aggiornamento"; het bij de tijd brengen van het vermomde kerkinstituut. Was dat niet de bedoeling van het 2de Vaticaans Concilie onder paus Johannes XXIII. Een man waarvoor alle "kajotters" en Cardijn geïnspireerde jeugdverenigingen naar Rome trokken. Mijn vader was één van hen. Jammer genoeg zijn de progressieve besluiten achteraf grotendeels ongedaan gemaakt door het conservatieve machtsblok dat de Romeinse Curie is. Dat zorgde ook in de jaren 60 en 70 voor een massale uittocht van geestelijken of van een groep geestelijken die zich op de bevrijdingstheologie gingen concentreren. Tegelijk gingen progressieve christenen in tegen de conservatieve tendensen in de kerk en tegen de neoliberale stroming in de samenleving. De kerkelijke leiders laten in Vlaanderen deze groepen hun gang gaan en grijpen niet meer in, misschien dat de nieuwe Paus een stukje mee op weg wil gaan. Hopelijk is hij sterk genoeg om de conservatieve stroming binnen de Curie te trotseren en de progressieven meer kansen te geven. De naam Franciscus en zijn aandacht voor armoede doen het beste vermoeden.

30 jaar geleden was mijn persoonlijk antwoord op de vraag: "Ik ben christelijk gelovig" iets gemakkelijker te beantwoorden dan vandaag. Als 18 jarige was je niet steeds even kritisch en stond je nog te weinig in de wereld, in het leven om de draagwijdte van "christen" zijn te beseffen. Dat ik echter toen al een

uitgesproken visie en menig over rechtvaardigheid en het niet uitsluiten (pesten) van anderen hoog in het vaandel droeg hebben mijn leraren van het laatste jaar goed begrepen. Terwijl verstandiger medeleerlingen in de bloemetjes werden gezet voor hun puike intellectuele prestaties, mocht ik met de 'trofee' van meeste empathische, meest verdienstelijke leerling naar huis. Ik herinner me nog de woorden van mijn ouders die toen zeer trots waren op hun dochter: "Met al die punten zal je het in het leven veel minder maken dan met de kwaliteiten die jij hebt en waarvoor ze je vandaag in de bloemen zetten". Ik was mij absoluut van geen kwaliteit bewust en vond de manier waarop ik in school handelde maar normaal.

Is het vandaag voor "christenen" belangrijk een betere wereld na te streven en wat verstaan we dan onder deze betere wereld?

Mijn historische studies aan de toenmalige rijksuniversiteit Gent (een bewuste keuze!) hebben er alvast toe bijgedragen dat ik met een bewuste kritische ingesteldheid naar alles wat er rondom mij gebeurt kijk. Wij leerden onszelf en de maatschappij een spiegel voorhouden. Het is niet de bedoeling de fouten van het verleden opnieuw te maken, maar integendeel hieruit te leren om er beter uit te komen. Dat het onderscheid tussen het instituut kerk en het christendom met de kern van het geloofsverhaal moest worden gemaakt werd elke dag duidelijker. Het instituut kerk is net als het instituut staat bezig met macht. Macht is een zeer gevaarlijk wapen in handen van mensen: voor macht zij al vele doden gevallen, voor macht is al veel leed geleden, gelogen en corruptie georganiseerd. Geschiedenisboeken staan vol met voorbeelden van misbruik binnen de wereldlijke en geestelijke machten. Een historische wetmatigheid is ook dat elke macht eindigt of met geweld, of door te evolueren ivf het veranderende maatschappijbeeld. Vandaag lopen de kerken leeg en is het misschien het moment om de kerk opnieuw naar de mensen te brengen. Ik Vlaanderen groeien een aantal initiatieven van kritische christenen zoals "De brug in Lier" waar zowel mannen als vrouwen voorgaan in de vieringen waar men op zoek gaat naar een gemeenschapsgevoel in deze sterk geïndividualiseerde samenleving. Velen van deze leden zijn jarenlang actief in het parochieleven maar zagen met lede ogen aan dat de trein stil bleef staan, en zelfs achteruitging. Ze besloten niet meer op verandering te wachten (dit deden ze al zolang) en hun eigen weg te gaan. De kern van het verhaal blijft echter steeds zeer Bijbels. Vandaag zie ik mezelf dan ook vooral getuigen vanuit deze christelijke, Bijbelse waarden. Zij zijn nog steeds de basis van mijn handelen voor vandaag en morgen. Ik ben in de jaren 80 bijzonder geschokt geworden door de brutale moord op aartsbisschop Romero in El Salvador die teveel de kant van de armen koos tegen de toenmalige militaire juntas waar een link met de drugwereld alvast werd gesuggereerd. De moord is nooit opgelost, althans niet echt. Jaarlijks vond ik dat ik bij de stille optocht in de straten van Sint-Niklaas aanwezig moest zijn om mijn ongenoegen over de gang van zaken te uiten. Dit stille protest betekende veel voor mij. Niet dat het veel aan de realiteit veranderde, maar wel aan de intentie van de vele aanwezigen. Samen in de stilte verenigd en samen sterk in de verontwaardiging, dat alleen al deed deugd om mee te maken en te beleven.

Vandaag de stilte opzoeken om te filosoferen over een betere wereld die alvast moet worden nagestreefd doe ik al joggend in de Lilse Bergen of aan zee. Ik loop zeker niet altijd alleen, meestal zijn we met 3 of 4 en veelal hebben we een consensus over hoe het in onze maatschappij er toch beter aan kan toegaan. Dit schooljaar werd ik geconfronteerd met 2 kinderen uit een uitgeprocedeerde familie die zolang ze zelfs illegaal in België verblijven recht hebben op onderwijs. Ik heb me meermaals afgevraagd wat nu best is voor deze jongeren. Ze hebben niets (geen huis of af en toe een huis, steeds op de vlucht, geen kledij, geen voedsel, geen water en geen elektriciteit, 8 kinderen en een zwangere mama, een vader die wel wil werken maar als illegaal nergens aan de bak komt) en een thuisland waar alles voor hen "gevaarlijk" is,

zeggen ze. Als school hebben we het hier bijzonder moeilijk mee. Elke dag hebben we eten, kledij, bus- en treinkaartjes enz voorzien om hen op school een “minder zorgelijk” bestaan te geven. Heel even vergeten. Nu wil ik ons asielbeleid absoluut niet aanvallen maar wanneer mensen zijn uitgewezen, dan mag hun beroep niet te lang duren. Er blijft nog een sprankel hoop maar er is geen oplossing. Ik heb de vader proberen duidelijk maken dat hij zijn kinderen in een avontuur stort waar ze onmogelijk goed kunnen uitkomen. Hoe erg ook, maar een toekomst voor hen in België is er niet. Je kan niet met 10 mensen op liefdadigheid blijven rekenen, dit is niet realistisch, hoe idealistisch wij als groep op school dan ook mogen zijn. Hier word ik met mijn christelijke waarden geconfronteerd, maar naïef zijn is ook geen oplossing. Ik zou onze overheid dan ook willen oproepen om deze mensen terug naar hun land van herkomst te brengen en pleiten om diplomatieke relaties aan te gaan met deze landen om de situaties uit te klaren en het voor iedereen beter te maken. Het beleid dat wordt gevoerd is correct, België kan de toestroom niet meer aan en we moeten streng zijn. Cijfers liegen niet en een staatssecretaris moet zich door cijfers laten leiden en niet door empathie. Empathie is zeer waardevol in persoonlijke relaties maar het verraadt ons als we het als gids gebruiken bij morele beslissingen zegt de psycholoog Bloom. Een doordachte en zelfs contra-empathische analyse van de morele verplichting en de waarschijnlijke gevolgen ervan is een betere gids bij het plannen van de toekomst.

Ik weet dit zijn al uitzonderlijke situaties, maar ze komen de jongste tijd meer en meer voor. Hoe dit verder moet is een moeilijke vraag en een wellicht nog moeilijker antwoord. Maar laten we toch een basis van menswaardigheid behouden. Wij stuurden hen naar het OCMW die hen doorverwees naar Fedasil, maar vermits ze het land niet uitwillen gaan ze hier voorlopig niet naar toe. Hoelang hou je dit vol? Waar staan we hier met ons christelijk ideaal. Een bijzonder moeilijk gegeven voor mij persoonlijk. In het streven naar een betere wereld kan dit niet: honger en armoede zouden echt niet meer mogen bestaan, iedereen zou in zijn basisbehoeften moeten kunnen voldoen, waar ook op deze planeet. Een “ideale wereld” en voorlopig een blijvende droom. Macht en corruptie zijn hieraan niet vreemd. Hoe roeien we deze uit?

Een tweede Daens in mij vraagt zich luidop af waarom de rol van de vrouw in de kerk niet evenwaardig is aan de rol van de man in ditzelfde instituut? Als leraar geschiedenis was ik er absoluut van overtuigd dat ik al mijn leerlingen een ‘geweten hoorde te schoppen’ door hen bewust te maken van de gelijkwaardigheid tussen man en vrouw, de mensenrechten en de absolute voorkeur voor democratie als politieke structuur. Met de jongste jaren behoorlijk wat leerlingen van islamitische origine niet altijd een evidente opdracht. De geschiedenisles van “DECOCK” was er dan ook één om niet te missen. Ik wou van iedereen, naast de kennis van de geschiedenis (weliswaar van ondergeschikt belang) denkende, kritische individuen maken die in het leven staan. Dat vrouwen in de geschiedenis altijd langer hebben moeten wachten op hun emancipatie is een wetmatigheid. Wanneer Daens pleit voor het AES dan kan dit voor mannen in 1919 en voor vrouwen pas in 1948 in België en dan waren we nog één van de eerste landen waar het vrouwenstemrecht werd ingevoerd. Om maar één voorbeeld te noemen. De Kerk en dan het instituut doet ook niet veel toegevingen naar vrouwen om hun rol te mogen opnemen naast de mannen. Waarom blijft dit taboe? Vrouwen aan de haard is ondertussen achterhaald en het is 20 jaar mijn persoonlijk kruistocht geweest om vooral de meisjes te overtuigen van het belang van hun deelname aan de maatschappij. Ik maakte hen bewust van het feit dat er naast een politieke gelijkheid ook met de 2de emancipatiegolf een seksuele gelijkheid is gekomen. “Vandaag Dames”: zei ik altijd beslissen jullie en jullie alleen over het aantal kinderen dat jullie wensen wanneer en van wie. Weet wie de broek draagt want jij bent diegene die de kinderen hoofdzakelijk zal opvoeden. Vaders helpen mee en moderne vaders meer dan anderen, maar als het erop aankomt zullen moeders er veelal zijn. Deze vrijheid heeft ervoor gezorgd dat vrouwen hun

taak in de maatschappij mee kunnen opnemen. Laat hen dit ook doen. Ik ben ervan overtuigd dat een gezonde mix tussen seksen tot een beter leiderschap leidt.

Wanneer ik mijn vertrek als leraar aankondigde zaten de jongeren er wat “verward” bij. De mededeling sloeg in als een bom, dit had niemand verwacht en eigenlijk wou men dit vooral niet. Op zich was ik wel vereerd met hun reactie (geschiedenis examen was niet altijd hun leukste opdracht, het was dikwijls toch wel moeilijk) en ook ik wist dat ik het lesgeven en dan vooral de levenslessen die ik aan zo’n 500 leerlingen per jaar mocht geven ging missen.

De beslissing om mij als directeur te engageren in de scholengemeenschap kOsh was dan ook niet evident. Wanneer ik op deze laatste 5 jaar terugkijk is dit nog steeds geen evidentie. Als leraar had ik niets meer te verliezen, de leerlingen kenden mij en de reputatie was er. Als directeur was het opnieuw springen in de zee, en vooral in het begin hoofd boven water houden. De campus Bovenrij, beter bekend als het Francesco Pavlijoen is al 5 jaar mijn nieuwe thuis. Vandaag durf ik te zeggen dat ik er graag ben en dat ik ook hier een missie heb. In functie van deze job word ik op een totaal andere manier geconfronteerd met mijn christelijke waarden. Als je les geeft heb je een grote gemene deler aan leerlingenpopulatie, je weet van aan de zijlijn wel dat hier en daar problemen zijn maar ze gaan op in de groep. Als directeur word je veel meer geconfronteerd met jongeren met problemen. Ik ben echt wel geschrokken van de vele, diepe wonden en problemen waarmee kinderen zitten. Armoede, druggebruik, ongewenste zwangerschappen, pesterijen via sociale media (facebook is bijzonder populair) en sms verkeer, ouders die geen grenzen durven, willen stellen, Opvoeden is in de 21ste eeuw geen sinecure. Vandaag zijn de uitdagingen en de keuzes die de jongeren kunnen maken veel uitgebreider dan vroeger en vermits kiezen altijd een beetje verliezen is is dit vandaag nog meer dan vroeger het geval. Regelmatig word ik op school gedwongen tot het “spelen” van psycholoog, maatschappelijk assistent, financier, bruggenbouwer, lekenhelfer, noem maar op. Heel dikwijls is er nood aan een luisterend oor en wat begrip. Een zekere empathie is mij niet vreemd. Ik was een paar maand directeur toen een jongen van 17 druipnat en te laat op school aankwam. In het kanaal gesprongen en zich bedacht, niet naar huis, daar was geen klank, naar school, luisteren en met de ouders praten, hulpvraag stellen en aanbieden,Nog datzelfde schooljaar een zwaar aan de drugs verslaafd meisje: ze spoot tussen haar tenen om de signalen uit te wissen, maar haar ogen en verstoord evenwicht gaven voldoende weer wat er aan de hand was. Ouders oorspronkelijk niet te overtuigen: zij lachten onze bezorgdheid weg. Op een gesprek in de sleutel in Antwerpen onder begeleiding van de CLB medewerker viel ze flauw, een opname op de kinderafdeling in Herentals tot gevolg. De kinderarts begreep heel snel waarover het ging. Een jaar opname in Diest en 2 schooljaren verder studeert ze bij ons af. Ze blijft een breekbare stengel en ik hou mijn hart vast voor de toekomst. Bij 2 ongewenste zwangerschappen wilden de leerlingen hun kindje niet houden. Ze overwogen een zwangerschapsonderbreking. Samen met het CLB zijn ze professionele hulp gaan zoeken. Ze hadden het zeer moeilijk met hun beslissing en nadien zaten ze emotioneel aan de grond. Het greep hen meer aan dan gedacht. Ik heb hen altijd gesteund, wat hun beslissing ook was. Ik ga niet oordelen noch veroordelen. Iedereen kan vallen, iedereen heeft het recht om weer recht te kruipen. Als directeur moet ik kunnen zalven, kunnen door de vingers zien. Leraren zien dit niet altijd zo en verwijten me wel eens “straffeloosheid”, te goed gelovig en de kant van de leerling kiezend. Nu, ik vind het mijn taak om alle kanten van het verhaal te beluisteren, de achtergrond mee te nemen en dan een correcte, rechtvaardige beslissing te nemen. Dit betekent wel dat je af en toe alléén staat. Een fenomeen dat nieuw is voor een team-player die ik ben, maar situaties dwingen soms tot eenzame hoogten en af en toe ook tot diepe eenzame laagten. Uit al deze voorbeelden heb ik één les geleerd: de basiswaarde van een warm nest waar

kinderen steeds terecht kunnen is levensnoodzakelijk. Het gezin (vandaag al wat minder klassiek dan pakweg 30 jaar geleden: de samenstelling doet er niet echt toe) als hoeksteen van de samenleving blijft als een paal boven water. Kinderen moeten een veilige thuishaven hebben, ze moeten met hun vragen, twijfels, ideeën terecht kunnen. Een luisterend oor is bijzonder belangrijk, wat goede raad al eveneens. Als moeder van 2 opgroeiende zonen kan ik dit alleen maar getuigen. Het is ook dikwijls een afwegen tussen het werk en thuis. Onze kinderen hebben begrip voor de keuzes die we als ouders in onze loopbaan hebben genomen maar dat maakt het er niet altijd gemakkelijker op. Met 2D's in huis moet je je mannetje staan hé boys!! Dit doen ze echt wel, maar ze weten eveneens heel goed dat ze met alles wat ze willen bij ons terecht kunnen. Laat dit een belangrijke boodschap zijn voor ieder die met opvoeden bezig en begaan is.

Zelf blijf ik een ongelofelijk vertrouwen hebben in de goedheid van de mens. Af en toe blijkt dit naïef te zijn, maar liever dat en even met het hoofd tegen de muur lopen dan achter elke hoek spoken te zien en achterdochtig door het leven te gaan. Dat de mens en vooral ook onze jonge generatie echt wel goed en verdraagzaam is wil ik graag even kwijt adhv het thuiskom verhaal van Viktor na 4 dagen Werchter. Mama zei hij, je kan niet geloven hoeveel mensen er voor de muziek naar Werchter komen. Wij hebben geen problemen gehad met diefstal, vervelende acties, integendeel, iedereen hielp iedereen en genoot ten volle. Wanneer er toch al één een pintje teveel op had dan bezorgde die vooral zichzelf hoofdpijn.

Ik kreeg een zeer gelukkige jongeman terug thuis die in één van zijn sms'jes vrolijk zei: dit zijn de 4 beste, geweldigste dagen uit mijn leven (WFF? 15 jaar!). Ons bezorgde hij alvast een glimlach en we zagen dat het goed was. Vrijheid geven, loslaten ook een moeilijke maar belangrijke taak van die hoeksteen, het gezin.

Eindigen wil ik graag met een anekdote over een collega die ons op 53 jarige leeftijd heeft verlaten. Marie-Rose kreeg kanker en 8 weken na het verdict hebben we haar begraven. Samen waren we de dragers van de sportdag naar Heist aan zee. We hebben daar lief en leed gedeeld. Ik beloofde haar telkens ik aan zee zou komen, ik een roos in het water zou gooien om zo weer even in gedachten bij haar te zijn. Nieuwpoort waar we regelmatig verblijven heeft een staketsel, zo'n 2 kilometer in de zee. (bij hoogwater ten minste) Wel daar aan het einde van het staketsel wordt de roos in het water gegooid en nagekeken, al 6 jaar lang. Ondertussen gaan de gedachten al lang niet meer alleen naar Marie Rose, er zijn al wat namen aan toegevoegd. We volgen de roos enkele minuten en maken het stil, niemand stelt dan vragen, de verhalen komen als vanzelf.

Zelf zou ik herinnerd willen worden door zij die mij kenden met de woorden van Bram Vermeulen: "ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde, het water gaat er anders dan voorheen" vrij prestigieus, maar toch...

En aan alle vrouwen in de eerste plaats mannen en kinderen in de tweede bied ik het wondermooie lied van Arno aan om te eindigen, een lied waarvan ik de draagkracht pas besepte tijdens de uitvaart van Marie Rose: "les yeux de ma mère"!

VEERLE